

104. ▶ ORBÁN DEZSŐ (1884-1987)

Parkrészlet, 1911 körül

Olaj, vászon, 67,5x86,5 cm
Jelezve jobbra lent: Orbán

Kezdő ár: 2 400 000 Ft / 7 869 EUR
Becsérték: 4 000 000 – 6 000 000 Ft
Estimated value: 13 115 – 19 672 EUR

1. A körtvélyesi kastély hátsó kertje, 1910-es évek magántulajdon
2. Körtvélyesi képeslap Lesznai Anna kézírásával magántulajdon
3. Lesznai Anna bátyjával a körtvélyesi birtokon

6. Vállkendőben Lesznai Anna, bátyja Moscovitz Iván lóháton a körtvélyesi birtokon magántulajdon
7. Rippl-Rónai József: A körtvélyesi kastély, 1907 Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

FELTEHETŐEN KIÁLLÍTVA:

▶ A Nyolcak harmadik tárlata. Nemzeti Szalon, Budapest, 1912. november - december

4-5. Lesznai Anna Körtvélyesen munka közben, 1930-as évek. Fotó: Petőfi Irodalmi Múzeum

„KEZDET BEN VOLT A KERT”

Orbán Dezső a Nyolcak harmadik és egyben utolsó együttes tárlatán, tizenöt festményét, nyolc grafikáját és két fametszetét mutatta be. A művek java része tájkép volt, csak egy aktos kompozíció és négy csendélet lazított a tájázó rajzolások túlerején. A kiállítás katalógusában sajnos ez utóbbiak közül egyet sem reprodukáltak, s az azóta eltelt több mint egy évszázad során is csak öt vagy hat tájkép került elő ezek közül. Egyik kritikusa a következőket írta ekkor: „Orbán Dezső szintén meglep erős fejlődésével. Egy sereg szebbnél-szebb képet állított ki, napsütéses kertrészleteket, egy végtelenbe nyúló perspektívájú hangulatos nagy tájképet és két egyensúlyban nagyszerű, egyénileg megkomponált csendéletet. Kiállított grafikái kitűnő rajztudásáról számolnak be.” (Cserna 1912, 492.) Stíluskritikai alapon, a most felbukkant *Parkrészlet* is ebbe a műcso-

portba tartozik és nagy valószínűséggel ki is volt állítva a Nyolcak említett 1912-es tárlatán. A szín pompás tájrészlet feltehetően Körtvélyesen született, a Nyolcak művészcsoporthoz tartozó Lesznai Anna birtokán. A mindenki által Málinak szólított művésznő, 1910 körül rendszeresen vendégül látta a baráti körébe tartozó művészeket, s erről *Kezdetben volt a kert* című regényében részletesen be is számolt. Gráber Margit pedig a következőképp eleve nitette fel ide fűződő emlékeit: „Lesznai Anna – Máli – körtvélyesi birtokán sokunkat vendégül látott. Rippl-Rónai József nagyon szépen lefestette a kastély hátsó teraszát és előtte a virágokat, de számomra a kastély és a kertje nem ilyen volt. Elvárásolt kastély volt egy óriási kert közepén. Sok mindenki megfordult ott: Ady, Kaffka Margit, Lukács György, költők, festők, feleségek, szerelmek. Ha telt ház volt, huszonketten ültünk az asztalnál.” (Gráber 1991, 18.) A kert, azaz a körtvélyesi kúria ti-

zenhat holdas ősparkja, valóságos arborétum volt, melyet Lesznai édesanyja álmodott meg és hozott létre. A ritka növényekkel, egzotikus fákkal és különleges virágokkal teli mesevilágba, az asszony „lánya születésekor például egy négyholdas fenyő fasort ültetett olyan kis távolságban egymástól, hogy a fák koronái a magasban összeértek, ezzel mintegy tetőt alkotva a fák közötti sétány felett.” (Vezér 1979, 17.) Ebben az édenkertben, a művészi alkotásra kiválóan alkalmas, szinte paradicsominak mondható körülmények közé csöppent Orbán 1909 körül – aki Lesznaival még korábban Czigány Dezső révén ismerkedett meg, a többek által bérelt Szűz utcai műteremlakásban, ahová esti aktrajzra jártak.

VARÁZSLAT ÉS VALÓSÁG

„A kert a maga titokzatosságával az egyetlen hely volt, ahol a kis Lesznai Anna gyermekma-

gánya feloldódott, mert a titkokat sorra meg lehetett fejteni. ... A kert a saját birodalma volt, melyen képzelete mágiájával uralkodhatott. Elvárásolhatta, és akkor csodálatos mesevilág támadt a fák és virágok helyén, mely megvédte a külső világ félelmetes káoszától.” (Vezér 1978, 83.) Orbán a Nyolcak 1912-es kiállítási katalógusában, másfél oldalnyi magyarázó szöveggel látta el képeit. Itt arról értekezett, hogy a művész eredeti szándéka szinte mindig rejtve marad, az adott mű lényege csak nagyon kevesek számára válhat nyilvánvalóvá. „...a néző mindig csak egy neki tetsző vagy nem tetsző tájképet fog látni. Hogy úgy mondjam, csak a ténylegesen létező két és az esetlegesen érzékeltetett harmadik dimenziót látja, de nem látja meg azt a negyedik dimenziót, mely a képnek lelki (tehát nem ábrázoló) tartalmát adja... Ezek szerint bár a kép külső megjelenése dönti el a kép sorsát, nem az teszi annak lényegét.” (Orbán 1912, 19-20.)

A művészettörténet éppen azon igyekszik, hogy a művészek által létrehozott csodákat, némi magyarázatokkal közelebb vigye az emberekhez. Orbán önmagában is gyönyörű tájképet így talán tovább gazdagítja az utóbbi évek kutatásai, melyek szerint a két művész 1910 körül közösen bérelt műtermet Budapesten; Kapcsolatuk korántsem volt kimeríthető a barátság fogalmával. Orbán egy feltehetően Lesznairól festett egyik aktképének kiállítását a lány családja megakadályozta; állítólagos szerelmi viszonyukat a festőnő, kora felvidéki társadalmának körképét adó kulcsregényében is megörökítette, Orbán Dezsőt Kutas Ödön álnéven szerepeltetve írásában. Ha mindezek tudatában nézzük Orbánnak a körtvélyesi kastély parkjának színpompás részletét ábrázoló festményét, akkor egykori óhajának megfelelően, már tényleg nem csupán a tájat látjuk.

Rum Attila